

CORNJUM, DE HERVORMDE KERK

Op de plaats van de huidige kerk stond tot 1873 de middeleeuwse **Sint-Nicolaaskerk**. We mogen aannemen dat deze middeleeuwse kerk mede is gesticht door de leden van het geslacht *Martena*, dat de ten oosten van de kerk gelegen Martenastate bewoonde. De kerk was in 1873 zo bouwvallig geworden dat de kerkvoogdij besloot tot nieuwbouw, op de plaats van de oude kerk. Het werd een kerk die in vergelijking met andere in die periode vernieuwde zaalkerken in de dorpen een buitengewone vorm kreeg. Zij werd wel gebouwd in de traditionele hoofdvormen, maar bij de bouw speelde geld blijkbaar geen rol. De stichtingssteen boven de toegang geeft te lezen dat **F. Brouwer** uit Cornjum de architect was en **G.P. Keuning** te Ternaard de aannemer.

Exterieur

De **toren**, half in de kerk gebouwd, heeft drie geledingen die ongelijk van hoogte zijn en sterk verjongen. Op de overgangen van de geledingen zijn zware, geprofileerde cordonbanden van kunststeen aangebracht.

In de eerste geleding staat de ingang, een eenvoudige deurpartij met een decoratief spitsbogig bovenlicht. In de westgevel staan in de tweede geleding twee lancetvenstertjes en aan drie zijden zijn daarboven ronde uurwerkplaten aangebracht. De derde geleding bezit aan alle zijden twee galmgaten in spitsboogvorm. Een grote aantal zware, decoratieve consoles draagt de dakgoot. Een achtzijdige ingesnoerde spits bekroont de toren.

De zuid- en noordmuur van het schip zijn aan de buitenkant verdeeld in drie traveeën, waarbij elke travee voorzien is van twee vensters en waarbij telkens de middelste travee voorzien is van een geveltop met een aankapping, die de indruk wekt dat de kerk kruisvormig is.

Hoewel er dus ruimtelijk geen sprake is van een dwarsbeuk, is er wel een levendige geleding mee bereikt. In die geveltoppen zitten kleine spitsboogvenstertjes, de toppen zijn voorzien van klimmende friezen en verder zijn ze afgelijst in kunststeen en voorzien van schouders en zware pinakels. De vormgeving is steeds min of meer neogotisch. Overigens zijn de muren van kerkship en veelzijdige sluiting geleed met pilasters die met hun lijstkapitelen eigenlijk niets dragen. Elk travee is geopend met een flink spitsboogvenster en in de gesloten sluitingsmuren zijn in dezelfde vorm nissen aangebracht. Op het grote schilddak liggen blauw geglazuurde, gegolfde Friese pannen. Als geheel zijn kerk en toren vormgegeven in een mengstijl, het zogenaamde *eclecticisme*, waarin neo-gotische vormen domineren, maar ook neo-classicisme en neo-renaissance te herkennen zijn.

Interieur

De toren bevat beneden het portaal dat toegang verschaft tot de voorkerk, een ruimte met een fraai decoratief plafond van parelschroten. Twee deuren leiden daar naar de ruime kerkzaal. De kerkruimte is vijf raamvakken diep en die vakken worden aangegeven door pilasters met fraaie kapitelen die de korintische orde lijken te hebben, maar in het midden wel versierd zijn met fruitmandjes. De grote spitsboogvensters bezitten fraaie decoratieve gietijzeren traceringen, die vooral van binnenuit genoten kunnen worden. De roeden zijn wafelvormig en in de spitsbogige sluiting zijn o.a. driepassen verwerkt met decoratief en gekleurd glas. De lichte kerkzaal wordt overdekt door een korfbogig gewelf met wat lijstwerk, grote ronde roosters en dunne trekstangen. Sinds de restauratie in 1988 hangen er drie nieuwe, koperen kronen.

De kerk heeft een **traditionele inrichting** met **vrouwen- en mannenbanken**, langs de noordwand parallel aan de muur, aan de zuidkant dwars op de muur, allen gericht op preekstoel binnen de ruime dooptuin. Tegenover de preekstoel en in de sluiting van het koor staan drie **herenbanken** met gebogen luifels die rusten op ranke gietijzeren zuilen die deels getordeerd, deels gegroefd zijn. In de bovenpanelen van de balustrade om de dooptuin is fraai siersmeedwerk aangebracht.

Al dit meubilair en het daarbij behorend schotwerk dateert uit de bouwtijd en is tijdens de restauratie in twee tonen warmrood geschilderd. De eiken **preekstoel**, een achzijdige kuip van panelen tussen voluutvormige pilasters, een rugschot met baretknop, een koperen doopbekken aan de trappaal en een achzijdig klankbord, dateert vermoedelijk uit het midden van de achttiende eeuw.

En er zijn nog oudere voorwerpen in de kerk aanwezig: er hangen drie grote **geschilderde borden** op de dichte wanden van de koorsluiting, geschonken door *David van Goorle* en zijn vrouw *Swob van Martena*, de ouders van de geleerde **David van Goorle** (1591-1612). Het **tiengebodenbord** in een grote renaissance rolwerkcartouche dateert uit 1602 en draagt de wapens van *Van Goorle* en *Martena*. Het is in 1853 vernieuwd. Het bord met de **geloofsbelijdenis**, "Het Algemeyn Christen Geloove", is in 1608 vervaardigd en is gevat in fraaier rolwerk. Het derde bord met "**het gebedt onses heeren**" is van 1603; het gebed is geplaatst tussen zuilen en kroonlijst, een zogenaamd *aedicula*. Ook deze andere twee borden zijn voorzien van de wapens van de schenkers. De oude kerkvloer die bijna een meter lager ligt dan de huidige houten vloer bevat veel grafzerken. Eén, die van de jong gestorven wijsgeer David van Goorle die in 1612 overleed, is zichtbaar gemaakt en verlicht.

Het orgel

Het orgel is in 1882 gebouwd door L. van Dam en Zonen te Leeuwarden. Het is geplaatst op de kraak boven de wand tussen voorkerk en kerkzaal. Deze wand is met decoratieve vakken in grijs en rood en randen van kleurig marmerwerk versierd. Tussen de deuren zorgen twee slanke, grote zuilen voor steun. De balustrade van de kraak is dicht. De versierde orgelkas is wit geverfd, versieringen en bieswerk zijn met goud gehoogd. De decoratieve kuiven op de zijtorens bevatten druiventrossen, die op de middentoren de symbolen van de deugden geloof, hoop en liefde: kruis, anker en hart. Opvallend is de lessenaar, die gevuld is met een glasplaat die voorzien is van een achterglasbeschildering met signering. Het orgel is in 2011 gerestaureerd.

De dispositie luidt als volgt:

Prestant	8'
Violon	8'
Bourdon	16'
Holpijp	8'
Octaaf	4'
Quint Prestant	3'
Octaaf	2'
Cornet	3 sterk
Roerfluit	4'
Trompet	8'discant
Trompet	8' bas
Afsluiting	Tremulant
Muëtte	Windloser

Literatuur:

- Peter Karstkarel 1990/bew. Door L.K. v.d. Meer 2017
- P. Karstkarel, **Landgoed Martenastate Koarnjum** . Friese Pers Boekerij uitgeverij Noordboe 2014
- Over het **orgel**: <http://www.frieschdagblad.nl/index.asp?artID=54396>

18 maart 2017

L. K. van der Meer